

Дорога в країну піратів

Сьогодні я вже таки справді їду в Юнан¹, навіть сиджу в поїзді, який за хвилину перешмигне на другий бік границі з Тонкіну² в Юнан. В Юнан не завжди можна їхати, бо як не пірати своїми нападами на поїзди, то гірські обломи на залізничному шляху або зірвані водою мости переривають дорогу на довгий час. Тепер, кажуть, сухий сезон, отже пірати поїхали просохлими доріжками вглиб гір шукати свіжого повітря та свіжої ловлі, а за той час попід мостами присохли водою розриті торічні прогалини, отже можна поки

¹ Юнан, або Юньнань — полуднево-західна провінція Китаю, що межує з Тибетом та Бірманією [прим. С. Я.]. Назва походить від гір Юньлінь (дослівно з китайської — хмарні вершини), які розкинулися на північному заході провінції.

² Тонкін (в'єтн. *Đông Kinh* — Східна столиця) — колишня назва Ханоя, столиці В'єтнаму; історико-географічний район В'єтнаму, що знаходиться на півночі країни; протекторатом Тонкін називалася частина Індокитаю в період французької колонізації. В'єтнамці називають цю територію *Bắc Bộ*, що означає *північна земля*.

що проїхати аж до останньої стації юнанської залізниці — Юнан-Фу¹.

Поїзд торохкотить по перекинутім понад пограничну Червону ріку² мості, покидає Ляо-Кай³ та в'їздить крізь залізні ворота до Китаю.

Ревізія, паспорти, мито.

До мого переділу⁴ входить китайський митовий урядовець, в якого вигляд незвичайно важний. Він каже мені відчинити мою валізку і з самого верху «знаходить» дві коробки рицинових капсулок — дотепний дарунок одного з моїх знайомих, що приніс мені їх на двірець⁵ у Ганої, мовляв, для кращого травлення китайських присмаків: столітніх яєць та не менше небезпечних піратських пригод. Упевняв мене мій знайомий, що одиноке спасення Китаю — в рицинусі.

— Чому не зголосили ви тих ліків? — питає дуже важно урядовець.

— Тому що я забула проковтнути їх, заки переступила китайську границю, — пояснила я з усміхом.

Це не перешкоджало китайцеві далі переводити свою анкету.

— Що це за ліки?

— На прочищення!!!

— Ви заплатите за них, — рішив він, — подвійну тарифу!

— Тому що це на прочищення?

— Тому що не зголосили!

— Але ж бо я вас запевняю, що це для особистого, а навіть негайного вжитку.

— Це байдуже, незголошені фармацевтичні предмети та ліки треба виміряти подвійно, — відчитав він напам'ять, наче «Отче наш». — Скільки ви за них платили?

— Це дарунок!

— Скільки коштував цей дарунок?

— Я саме не встигла запитати про це мого знайомого, бо ваш поїзд виїхав із стації три хвилини скоріше, ніж треба, навіть ми не встигли попрощатися. Чи ви не гадаєте, що я могла б мати до вас за це карні претенсії? Якби не ваш непередбачений поспіх, може, мій знайомий у цій сумній хвилині розстання саме був би сказав мені своє останнє рішуче слово, наприклад: «Мені здається, що я в вас закоханий!». Як ви гадаєте? — запитала я все ще сподіваючись розсміяти його напrawdę перебільшену повагу.

Врешті я зміркувала, що з тим китайцем нецікаво розмовляти, бо він цілком не розуміє ні дотепів, ні мого гарного настрою, і рішила не зупиняти довше мою справою поїзду: вихопила з його рук одну коробку, розірвала її денце і швидко проковтнула одну по одній чотири клейкі капсулки. Хоч я мало що не вдавилася, бо без води вони застрягли мені у горлі, я все-таки до сліз сміялася з виду китайця, що був такий переполоханий, начеб я троїлася наслідком його переслідування.

¹ Юнан-Фу (тепер Куньмін) — столиця китайської провінції Юньнань.

² Червона ріка (кит. Хонґха, в'єтн. Шоң-Хон) — друга за величиною (після Меконгу) ріка у В'єтнамі. Бере свій початок на заході китайської провінції Юньнань і впадає у Південно-Китайське море.

³ Ляо-Кай — провінція на півночі В'єтнаму.

⁴ Переділ — купе.

⁵ Двірець (від пол. *dworzec*) — вокзал.

Другу коробку він усе ще розгублено тримав у руці. Коли я знову прийшла до голосу, пояснила, що дарую її йому, бо це ідеальний лік проти обструкції¹ у замотаних митових справах... На мій жаль, він знову не зрозумів дотепу, зате зрозумів, що рицинус належить до нього, бо безцеремонно всунув коробку в одну зі своїх широких захованих кишень і врешті пустив поїзд у рух. Мені все ще цікаво, при якій недузі вжиге він цього ліку та чи розкусить одну по одній товстенькі капсулки рицинуса. Я певна, що тоді він мене згадає...

І знову поїзд сопе, сипле димом та саджею, грюкає по заржавілих шинах та дряпається вгору, мов слимак. Має зовсім такий вигляд, якби його ззаду хтось підпихав. Пильно стежу за краєвидом, шукаю його краси. Небо тут змінює потрошки свій біло-металевий одноманітний колір Тонкіну на густі хмари сухого юнанського сезону, який своїми вітрами висушив воду із хмар, що, бездушні, нависли між небом і землею, наче легкі жовтаві губки. А під хмарами силкуються на краєвид підгірки, підліски, приділки — зовсім нерішуча околиця: ні то трохи тропіки, ні гористий Юнан.

Зате горяч у поїзді ще тяжча за дельтійську, бо ці маленькі горбки густим ланцом заступили вітрові перехід у свої долини. А може, це вина китайського мита, що даром нічого не перепускає до себе з чужини. Навіть вітрів. На моє спітніле обличчя падають хмари саджі та диму, так що після південної їзди маю вигляд не то китаянки, а найрасовішої чорної сенегальки² з виверненими напухлими устами.

На стаціях до поїзду підходять китайці, приносять незрілі овочі³ та густий чай. Я попиваю гарячу юшку з чайника (ніщо краще не неутралізує зовнішньої спеки), навіть не зважаю на його дивний та дуже підозрілий смак — так спрага заглушила всяке почуття несмаку та огиди.

Попри поїзд переходять дрібними кроками китайці у своїх широкорукавих загортках та чорних шапочках на чубку голови — зовсім подібні до тих, що нам їх змалку показують у школі, а пізніше — у сензаційних образах у кіні. У дійсність їх віримо лише наполовину.

Китайці гризуть зернята, перешіптуються, інші вигукують свої прихвали чаю або солодоців, ще деякі тихцем, задумано, з очима в землю їдуть тінню попід мур — плянують...

Другого дня їзди, підвечір, я врешті вперше побачила прославлені справжні китаянки на малесеньких ніжках, що стрибають з одної на другу, наче горобці. Дивлячися на їх дрібні стриби, на їх якби механічну ходу манекінів, я врешті рішила запитати мого сусіда-китайця про походження тих незвичайних жінок з карликовими ніжками. Він пояснив мені, що це не зовсім окрема раса людей, а стародавній збережений звичай сповивати від дитинства ноги жінкам, аж доки вони не стануть маленькі та майже кругленькі, бо на них жінці нелегко втекти з дому її пана-чоловіка.

— Маленькі ноги жінки — це її гордощі, — пояснив він. — Я маю три доньки, розуміється, вже заміжні, бо вони мають найменші ноги з цілої околиці...

¹ Обструкція (лат. *obstructio*) — перешкода.

² Сенегалі — плем'я африканське [прим. С. Я].

³ Овочі (пол. *owoc*) — тут: фрукти.

— Як же довго тривають ці тортури? — запитала я.

— Більш-менше десять літ, від п'ятьох до п'ятнадцяти.

— І цілих десять літ ваші жінки покірливо це зносять?

— Навіть часом з гордістю.

— Це неймовірно!

— Нема краси, пані, яка не коштувала би нам оплати терпінням.

Я замовкла. Спочутливо споглядаючи на китаянок, що стрибають, навантажені кошами, здовж поїзду, я подивляла їх зручність, як утримують рівновагу на своїх округлих ніжках без широкої підстави нормальних стіп.

Із щораз то більшим подивом і зацікавленням їду вглиб Китаю, у край, який досі в моїй уяві належав до легенди, до світа неможливостей.

Поїзд сопе, повзе вгору, переїздить крізь села, містечка, ріки, влазить попід довгі тунелі, наповнені темрявою, густим димом та газами, що затроюють повітря. Ці тунелі — це справжні вправи віддихової витривалости. У них поневолі затикаєш хусткою носа та уста, бо інакше затхнешся газами. Кожного разу по виїзді з тунелю ми, я та мій сусіда, уважливо та привітно всміхаємося один до одного з виразом співчуття. Байдужий на наші почування, бездушний поїзд заєдно гуркотить, щораз то щедріше сипле іскрами, димом та вогнем, мов скажена звірюка в погоні за ворогом.

Переїхавши щонайменше тридцять тунелів, я врешті призналася моему сусідові, що мені млося від цієї одноманітності тунелевого пейзажу. Хоч

він заперечив мені та пояснив, що краса не повинна вражати нас своєю різноманітністю, а власне, її вартість у постійності та невтомному повторюванні тих самих колірів, вражіннь та форм. На доказ цього він обіцяв мені, що буду мати щастя ствердити це особисто, рахуючи тунелі та подивляючи «глибину» їх барв. Врешті він запевнив мене, що я не в силі зрозуміти величі цього залізничного шляху, доки не переїхала останнього тунелю, себто сто сімдесят дев'ятого.

— Неможливо? — перепитала я, збентежена перспективою ще сто тридцяти дев'яти тунелів.

— Ви захоплені, правда? Я це розумію. Ніхто не може бути байдужий на велич наших юнанських гір. Недурно вони називаються «гори сто тисяч вершків».

«Дивний китаець», — подумала я. Він міряв красу певною кількістю повторюваних чисел... Чим більше тунелів, хоч і він у них душиться, тим більший його подив; чим більше вершків у гір, тим певніша запорука їх краси. «Хоч це, може, тільки вина свіжого впливу на нього європейської цивілізації, якої він не зрозумів як слід...» — виправдувала я його, як могла, бо ж не могла я повірити в те, що в Китаї вже не віднайду й сліду цієї тонкоти, вирафінування, уяви та смаку, які я подивляла в Європі на старих зразках китайського мистецтва.

Зажурена долею Китаю, його мистецтва та впливом на нього Європи, врешті підвечір я приїхала в Амі-Чау. Це другий і останній етап з Ганої в Юнан-Фу.